

MICHAŁ BARAŃSKI*,
MARLENA JANKOWSKA**

Utwór pracowniczy powstały z wykorzystaniem sztucznej inteligencji oraz informacji sektora publicznego

I. Wprowadzenie

Komisja Europejska w komunikacie z dnia 25 kwietnia 2018 r. przedstawiła szereg działań, które chce zrealizować w najbliższej przyszłości, aby ułatwić obywatelom Unii Europejskiej czerpanie korzyści ze sztucznej inteligencji (AI, ang. *Artificial Intelligence*, dalej: SI) i zwiększyć konkurencyjność samej Unii na tym polu¹. W ocenie Komisji Europejskiej „sztuczna inteligencja to nie *science fiction*, lecz część naszego codziennego życia. Korzystamy z niej, np. organizując swój dzień przy pomocy wirtualnego asystenta, czy słuchając piosenek, które wybrał dla nas telefon na podstawie naszych preferencji. Inteligentne systemy nie tylko ułatwiają życie codzienne, lecz także pomagają rozwiązać niektóre z najtrudniejszych problemów współczesnego świata. Należą do nich np.: leczenie chorób przewlekłych, walka ze zmianą klimatu i przewidywanie zagrożeń dla cyberbezpieczeństwa. W XXI w.

* MICHAŁ BARAŃSKI – jest radcą prawnym oraz doktorem nauk prawnych zatrudnionym w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Socjalnej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

** MARLENA JANKOWSKA – jest adwokatem oraz doktorem habilitowanym nauk prawnych zatrudnionym w Katedrze Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

¹ Zob. strona internetowa: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-artificial-intelligence-europe>, stan na dzień 10 czerwca 2018 r.

sztuczna inteligencja stała się jedną z technologii o największym znaczeniu strategicznym².

Przyczynkiem do napisania niniejszego artykułu było wygenerowanie w dniu 23 grudnia 2013 r. przez algorytm komputerowy (o nazwie „*Quakebot*”), napisany przez dziennikarza „Los Angeles Times” Kena Schwencke’a, informacji prasowej o trzęsieniu ziemi, które zostało zarejestrowane w tymże dniu pięć mil od Westwood (stan Kalifornia, USA)³. Informacja ta została sporządzona w oparciu o komunikat USGS Earthquake Notification Service, zamieszczony na rządowej stronie internetowej⁴. Oczywiście nie jest to jedyny przykład wykorzystania SI, o czym świadczy chociażby przytoczony wyżej fragment komunikatu Komisji Europejskiej, jednakże to właśnie ów stan faktyczny najpełniej uwidacznia złożoność problematyki wykorzystania SI przez pryzmat obecnych regulacji polskiego prawa. Podany przykład jednocześnie bowiem obejmuje zagadnienia ściśle związane z prawem pracy, prawem własności intelektualnej oraz prawem administracyjnym.

² Zob. tamże. Sztuczna inteligencja stała się jednym z priorytetów UE w aktualnej agendzie tematów z planem stworzenia ram prawnych i etycznych jej funkcjonowania do 2020 r. Zauważono, że inwestycje sektora prywatnego i publicznego w 2017 r. poczynione w UE na SI wynoszą 4-5 miliardów euro, a do końca 2020 r. kwota ta zwiększy się do 20 miliardów euro w 2020 r., by następnie utrzymywać się na poziomie 20 miliardów rocznie. W przyszłości planuje się powołanie 400 Centrów Innowacji Cyfrowej (ang. Digital Innovation Hubs), które mają wspierać małe i średnie przedsiębiorstwa doradztwem w zakresie wdrożenia i produkcji innowacji. Ponadto, w dniu 10 kwietnia 2018 r. w Brukseli 24 kraje członkowskie UE i Norwegia podpisały Deklarację ws. Sztucznej Inteligencji (*Declaration of cooperation on Artificial Intelligence*). W kilku słowach odniesiono się do zagadnień powiązanych z SI, w tym przyjęto, że należy poczynić starania w obszarze wymiany najlepszych praktyk dotyczących zamawiania i korzystania z SI w administracji rządowej każdego szczebla, jak też w sektorze publicznym w ogólności. Zob. strona internetowa: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-member-states-sign-cooperate-artificial-intelligence>, stan na dzień 10 czerwca 2018 r. Obecnie trwają również prace Ministerstwa Cyfryzacji nad przygotowaniem Stanowiska Rządu do Komunikatu UE. W związku z tym ogłoszono konsultacje, które zostały zamknięte 8 czerwca 2018 r. Zob. strona internetowa: <https://www.gov.pl/cyfryzacja/konsultacje-komunikatu-komisji-europejskiej-dotyczacego-sztucznej-inteligencji>, stan na dzień 10 czerwca 2018 r. Naddo, na szczeblu europejskim powołano grupy eksperckie ds. sztucznej inteligencji oraz ds. odpowiedzialności prawnej za nowe technologie, które w najbliższym czasie przygotują dokumenty wspierające dalszą dyskusję w aspekcie prawnym i technologicznym.

³ Zob. strona internetowa: <http://articles.latimes.com/2013/dec/23/news/earthquake-47-quake-strikes-near-lone-pine-california-s6emrv>, stan na dzień 10 czerwca 2018 r.

⁴ Zob. strona internetowa: <https://earthquake.usgs.gov/ens/>, stan na dzień 10 czerwca 2018 r.

II. Zakres pojęciowy sztucznej inteligencji

Koncept sztucznej inteligencji polega na założeniu, że program komputerowy myśli i działa racjonalnie. Racjonalność definiowana jest jako budowanie planów działań, które zmierzają do realizacji określonych celów.

W Komunikacie Komisji Europejskiej z dnia 25 kwietnia 2018 r. zdefiniowano SI, uznając, że pojęcie to odnosi się do „systemów, które wykazują inteligentne zachowanie poprzez analizę ich środowiska i podejmowanie czynności – z pewnym stopniem autonomii – by osiągnąć określony cel”⁵. Systemy oparte na SI mogą być czysto oparte na oprogramowaniu, istniejąc w świecie wirtualnym (np. asystenci głosowi, przetwarzanie obrazów, silniki danych, systemy rozpoznawania głosu i twarzy), lub na sprzęcie (np. roboty, autonomiczne samochody, drony).

W ogólnym znaczeniu SI stanowi pojęcie obejmujące:

- 1) procesy technologiczne oparte na logice rozmytej,
- 2) systemy ekspertowe (systemy wykorzystujące posiadaną zaprogramowaną wiedzę, według której podejmowanie są decyzje)⁶,
- 3) programy mechanicznie tłumaczące teksty,
- 4) sieci neuronowe (wykorzystywane także w grach komputerowych),
- 5) programy uczące się,
- 6) programy poszukujące i analizujące dane,
- 7) programy rozpoznające mowę,
- 8) programy rozpoznające pismo,
- 9) programy tworzące dzieła literackie i artystyczne (twórczość generowana komputerowo)⁷.

Powyższe wyliczenie systemów stanowiących przykłady SI podlega analizie z uwzględnieniem dychotomicznego podziału na dwie kategorie:

- 1) modele klasyczne (wspomniana już wcześniej tzw. słaba SI lub „bottom down” AI),
- 2) modele koneksjonistyczne (zwane także koneksjonistycznymi, tzw. mocna SI lub “bottom up” AI)⁸.

⁵ Zob. strona internetowa: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-artificial-intelligence-europe>, stan na dzień 10 czerwca 2018 r.

⁶ Zob. Ch. Tong, D. Sriram [w:] *Artificial Intelligence in Engineering Design Volume*, red. Ch. Tong, D. Sriram, San Diego 1992, s. 8; A. Boer: *Legal Theory, Sources of Law and the Semantic Web*, Amsterdam 2009, s. 14 i nast.

⁷ Szerzej M. Jankowska, M. Pawełczyk, M. Kulawiak: *Legal personality and responsibility – a tale about how a robot does it alone in life [w:] AI: Law, Philosophy & Geoinformatics*, red. M. Jankowska, M. Pawełczyk, M. Kulawiak, Warszawa 2015, s. 73-89.

⁸ Zob. E. Franck: *Künstliche Intelligenz. Eine grundlagentheoretische Diskussion der Einsatzmöglichkeiten und Grenzen*, Tübingen 1991, s. 23-25.

Zgodnie z ujęciem pierwszego nurtu do SI zaliczamy systemy ekspertowe (ang. *expert systems*)⁹, systemy ramowe (ang. *frame systems*), systemy tablicowe (ang. *blackboard systems*)¹⁰, programowanie logiczne (ang. *logic programming*) i inne¹¹. Konstrukcja słabej SI polega na tym, że program komputerowy (tzw. software) zainstalowany na komputerze (tzw. hardware) realizuje zadania, do których został zaprojektowany. W ujęciu drugiego modelu do SI zalicza się sieci modelowane na wzór ludzkiego mózgu. Przykładowo są to sieci oparte na algorytmie wstecznej propagacji błędu (ang. *backpropagation networks*)¹², sieci Hopfielda¹³, sieci rezonansowe ART (*Adaptive Resonance Theory*) i inne sieci neuronowe¹⁴. Słaba SI określana jest jako zadaniowa lub ilościowa. Silna SI wnosi z kolei różnice jakościowe, przykładowo sama stawia sobie cele, (np. egzystencjalne), w tym posiada jakąś formę świadomości¹⁵.

Treść niniejszego artykułu w ogóle nie podejmuje problematyki silnej SI - komputera mającego własną świadomość (ekwiwalentu ludzkiego mózgu i ludzkiej aktywności umysłowej). Obecnie nie istnieje urządzenie lub system, które można byłoby uznać za silną SI.

III. Osobisty charakter świadczenia pracy w ramach stosunku pracy a możliwość powstania utworu pracowniczego z wykorzystaniem SI

Zgodnie z art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy „przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca - do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem”¹⁶. W piśmiennictwie podkreśla się, że ze sformułowania „pracownik zobowiązuje się”, zamieszczonego w przytoczonym wyżej przepisie, jak również z innych przepisów prawa pracy (np. dotyczących zatrudniania pracowników zgodnie z ich kwalifikacjami)

⁹ Zob. D.M. Gabbay, C.J. Hogger: J.A. Robinson, *Handbook of Logic in Artificial Intelligence and Logic Programming*, Oxford 1995, s. 177.

¹⁰ Zob. D.D. Corkill: *Blackboard Systems*, *AI Expert* 1991, nr 6(9), s. 40-47.

¹¹ Zob. A.E. Silverman: *Mind, Machine, and Metaphor. An Essay on Artificial Intelligence and Legal Reasoning*, Boulder Colorado 1993, s. 3.

¹² Zob. R. Tadeusiewicz: *Sieci neuronowe*, Warszawa 1999; J. Żurada M. Barski, W. Jędruch: *Sztuczne sieci neuronowe*, Warszawa 1996.

¹³ Zob. J. Mańdziuk: *Sieci neuronowe typu Hopfielda, teoria i przykłady zastosowań*, Warszawa 2000.

¹⁴ Zob. J. Grabska-Chrząstkowska: *Sieci neuronowe. Wprowadzenie*, strona internetowa: http://home.agh.edu.pl/~asior/stud/doc/wprowadzenie_14.pdf, stan na dzień 10 czerwca 2018 r.

¹⁵ Zob. M. Flasiński: *Introduction to Artificial Intelligence*, Switzerland 2016, s. 236.

¹⁶ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, t.j. Dz.U. z 2018 r., 917 t.j. dalej jako k.p.

można wyprowadzić wniosek dotyczący „wymogu osobistego świadczenia pracy”¹⁷. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 października 1998 r. podkreślił, że brak bezwzględnego obowiązku osobistego świadczenia pracy wyklucza możliwość zakwalifikowania stosunku prawnego jako stosunku pracy¹⁸. Jednocześnie jednak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 lutego 2007 r. wskazał, że: „stosunku pracy nie można w świetle art. 22 § 1 k.p. rozumieć w ten sposób, że sprzeczna jest z nim jakakolwiek pomoc świadczona pracownikowi w wykonywaniu jego obowiązków. Takie rygorystyczne rozumienie wymogu osobistego świadczenia pracy byłoby nie tylko nierozsądne ale i powodowałoby wyeliminowanie bardzo wielu stosunków prawnych z zakresu oddziaływania prawa pracy. Wydaje się bowiem dosyć oczywiste, że uznaniu prawnopracowniczego charakteru nawiązanego stosunku prawnego nie stoi na przeszkodzie korzystanie przez pracownika ze sporadycznej pomocy innej osoby (innego pracownika lub - w specyficznych warunkach świadczenia pracy - także osoby niezatrudnionej przez tego samego pracodawcę). Taką pomoc wymuszają różne, nierzadkie przyczyny i okoliczności, zarówno obiektywne, jak i leżące po stronie pracownika. (...) Sprzeczne ze stosunkiem pracy jest natomiast założenie, że umówione czynności może wykonywać albo strona tej umowy albo osoba trzecia. Inaczej rzecz ujmując - do sprzeczności takiej prowadzi założona przez strony umowy możliwość uwolnienia się od przyjętego zobowiązania (świadczenia pracy) za pomocą trzeciej osoby”¹⁹. Tym bardziej zatem nie sposób wyłączyć możliwości świadczenia osobistej pracy przez pracownika w ramach stosunku pracy, gdy pracownik ten korzysta w swojej pracy z pomocy komputera, a w związku z tym także i oprogramowania stworzonego przez inną osobę. Zgodnie z art. 94 pkt 2 k.p. pracodawca jest obowiązany organizować pracę „w sposób zapewniający pełne wykorzystanie czasu pracy, jak również osiągnięcie przez pracowników, przy wykorzystaniu ich uzdolnień i kwalifikacji, wysokiej wydajności i należytej jakości pracy”, co w szczególności oznacza, że pracodawca powinien zapewnić pracownikowi odpowiednie materiały i narzędzia pracy.

Powyższą analizę poruszanego zagadnienia, z uwzględnieniem specyficznej relacji osobistej pracy pracownika (twórcy utworu) do tzw. twórczości wspomaganej przez komputer (programy komputerowe), pogłębia nauka prawa autorskiego, w szczególności z uwagi na przepisy art. 12 ust. 1-3, 13 oraz 74 ust. 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych²⁰.

¹⁷ Zob. J. Stelina [w:] Kodeks pracy. Komentarz, wyd. 2, red. A. Sobczyk, Warszawa 2015, s. 94.

¹⁸ Zob. wyrok SN z dnia 28 października 1998 r., I PKN 416/98, LEX nr 35429.

¹⁹ Zob. wyrok SN z dnia 9 lutego 2007 r., I UK 221/06, LEX nr 948780.

²⁰ Zob. ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, t.j. Dz.U. z 2018, poz. 1191 t.j. dalej jako u.p.a. Zgodnie z art. 12 ust. 1 u.p.a. „jeżeli ustawa lub umowa o pracę

W literaturze podkreśla się, że obecnie komputer zasadniczo jedynie przejął „dotychczasową rolę instrumentu muzycznego, pędzla lub maszyny do pisania, pozostawiając istotę procesu twórczego bez zmian”²¹. Wątpliwości natury prawnej mogą jednak rodzić te stany faktyczne, w których użytkownik programu komputerowego, tworząc wytwór o charakterze intelektualnym, wykorzystuje elementy gotowe opracowane przez programistę na potrzeby programu. W zależności od okoliczności i pod warunkiem spełnienia ustawowych przesłanek powstały wytwór mógłby stanowić utwór zależny²², bądź też utwór, którego twórcą jest wyłącznie programista (gdyby użytkownik nie wniósł w ogóle wkładu twórczego)²³.

Dalsze wątpliwości, najistotniejsze z perspektywy tematu niniejszego opracowania, dotyczą aktywności programu komputerowego, „której wynik – przy wykorzystaniu ogólnych zasad prawa autorskiego – nie może być jednoznacznie przesądzony ani twórcy programu, ani osobie posługującej się tym programem” (tzw. twórczość komputerowa)²⁴. Niestety w przepisach ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie zamieszczono żadnych wskazówek w kwestii podmiotowej wytworu generowanego komputerowo²⁵. Zasadniczo jednak także i w tym przypadku kwestia autorstwa powinna

nie stanowią inaczej, pracodawca, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron”. Z kolei art. 74 ust. 3 u.p.a. stanowi, że „prawa majątkowe do programu komputerowego stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy przysługują pracodawcy, o ile umowa nie stanowi inaczej”.

²¹ Zob. M. Jankowska: *Autor i prawo do autorstwa*, Warszawa 2011, s. 336. Zdaniem I. Matusiaka „gdy program komputerowy traktowany jest jedynie jako narzędzie w twórczym działaniu człowieka (ang. computer assisted creation), może dojść do powstania utworu i to »korzystający« z tego narzędzia będzie podmiotem praw autorskich”. Zob. I. Matusiak: *Gra komputerowa jako przedmiot prawa autorskiego*, Warszawa 2013, s. 61.

²² Stosownie do art. 2 ust. 1 u.p.a. „opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja, jest przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego”. Zgodnie z art. 2 ust. 2 u.p.a. „rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego (prawo zależne), chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły. W przypadku baz danych spełniających cechy utworu zezwolenie twórcy jest konieczne także na sporządzenie opracowania”.

²³ Zob. M. Jankowska: *Autor i prawo do autorstwa...*, s. 337.

²⁴ Zob. D. Kot: *Podmiot prawa publicznego [w:] Prawo autorskie a postęp techniczny*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Kraków 1999, s. 66.

²⁵ Zob. M. Jankowska: *Autor i prawo do autorstwa...*, s. 341. Na marginesie głównych rozważań warto odnotować, że zgodnie z art. 9 (3) brytyjskiej ustawy o prawie autorskim z 1988 r. (CDPA) oraz art. 5(2)(a) nowozelandzkiej ustawy z 1994 r. na zasadzie fikcji przyjęto, że autorem dzieła generowanego komputerowo jest osoba, która podjęła działania niezbędne do powstania dzieła. Zob. także *Express Newspapers Plc v Liverpool Daily Post & Echo Plc* [1985], 1 WLR 1089.

zostać rozstrzygnięta pomiędzy samym użytkownikiem a twórcą programu²⁶. Sam brak możliwości przewidzenia przez programistę ostatecznej treści lub formy wytworu nie wyłącza bowiem stosowania prawa autorskiego, jak również uznawania twórcy programu za autora utworu komputerowego (tzw. pośrednie autorstwo programisty)²⁷. Jeżeli jednak utwór zostałby twórczo przekształcony przez użytkownika, wówczas tenże użytkownik uzyska status autora dzieła zależnego²⁸.

Reasumując tę część rozważań wskazać należy, iż osobisty charakter świadczenia pracy w ramach stosunku pracy nie wyklucza możliwości powstania utworu pracowniczego z wykorzystaniem SI. Dla rozstrzygnięcia konkretnego przypadku konieczne jest jednak dokładne rozeznanie rodzaju świadczonej przez pracownika pracy w ramach stosunku pracy oraz ustalenie jego wkładu twórczego w powstanie utworu. W zależności bowiem od wymienionych okoliczności, o ile pracownik i programista nie są tą samą osobą, a programowanie z wykorzystaniem sztucznej inteligencji nie stanowi pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy, utwór powstały z wykorzystaniem SI równie dobrze może zostać uznany za utwór niepracowniczy, którego autorem jest osoba trzecia. W tym ostatnim przypadku zasadniczo w ogóle nie znalazłyby zastosowania art. 12 ust. 1 lub 74 ust. 3 u.p.a. (przepis ten znalazłby dopiero zastosowanie w razie stworzenia przez pracownika, w oparciu o efekt „pracy” SI, utworu zależnego).

IV. Utwór powstały z wykorzystaniem informacji sektora publicznego

Zasady oraz tryb udostępniania i przekazywania informacji sektora publicznego w celu ponownego wykorzystywania określone zostały w ustawie z dnia 25 lutego 2016 r. o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego²⁹.

²⁶ Zob. M. Jankowska: *Autor i prawo do autorstwa...*, s. 339. Należy przy tym zaznaczyć, że w nauce istnieją także koncepcje, zgodnie z którymi utwory generowane komputerowo powinny zostać w zupełności wyjęte spod ochrony prawa autorskiego, jednakże obecnie „program generujący nigdy nie działa sam z siebie, lecz stanowi zbiór skryptów napisanych przez człowieka, który z góry zaprojektował ogólnie rozumiane działanie programu nastawionego na rozwiązanie problemów, nawet jeżeli nie dochodzi do ich bezpośredniej algorytmizacji”. Zob. tamże.

²⁷ Zob. M. Jankowska: *Autor i prawo do autorstwa...*, s. 340 i powołana tam literatura.

²⁸ Zob. M. Jankowska: *Autor i prawo do autorstwa...*, s. 343.

²⁹ Ustawa z dnia 26 lutego 2016 r. o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego, Dz.U. z 2018, poz. 1243 t.j. dalej jako u.p.w. Ustawa ta dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia postanowień dyrektywy 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego (Dz. Urz. UE L 345 z dnia 31 grudnia 2003 r., s. 90) zmienionej dyrektywą 2013/37/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. zmieniającą dyrektywę 2003/98/WE w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego (Dz. Urz. UE L 175/1).

Przez informację sektora publicznego należy rozumieć „każdą treść lub jej część, niezależnie od sposobu utrwalenia, w szczególności w postaci papierowej, elektronicznej, dźwiękowej, wizualnej lub audiowizualnej”, będącą w posiadaniu podmiotów wymienionych w art. 3 u.p.w. W orzecznictwie podkreślono, że wskazana ustawa znajduje zastosowanie jedynie do takich informacji, które oceniane przez pryzmat ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej³⁰ będą posiadały status informacji publicznej³¹ (co więcej, „nie może podlegać ponownemu wykorzystywaniu informacja, która pierwotnie nie występowała w przestrzeni publicznej jako informacja publiczna”)³². Odmienne poglądy wyraziła m.in. A. Piskorz-Ryń wskazując, że informacja publiczna jest jedynie kwalifikowanym rodzajem informacji sektora publicznego³³. Podobnie P. Sitniewski stwierdził, że każda informacja publiczna jest jednocześnie informacją sektora publicznego, ale nie zawsze każda informacja sektora publicznego stanowić będzie jednocześnie informację publiczną³⁴.

Zgodnie z art. 2 ust. 2 u.p.w. ponowne wykorzystywanie oznacza „wykorzystywanie przez osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej (...) informacji sektora publicznego, w celach komercyjnych lub niekomercyjnych innych niż pierwotny publiczny cel, dla którego informacja została wytworzona”. Z kolei przepis art. 5 u.p.w. stanowi, że „każdemu przysługuje prawo do ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego:

1) udostępnionych w systemie teleinformatycznym, a w szczególności na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej podmiotu zobowiązanego lub w centralnym repozytorium informacji publicznej, o którym mowa w art. 9a ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (...), lub w inny sposób;

2) przekazanych na wnioszek o ponowne wykorzystywanie”.

Zachowawczo, z uwagi na ramy niniejszego opracowania, skupiając się wyłącznie na tych informacjach, które jednocześnie stanowią informacje

³⁰ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, t.j. Dz.U. z 2018, poz. 1330 t.j. dalej jako u.d.i.p.

³¹ Zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 14 lutego 2017 r., II SA/Wa 1866/16, LEX nr 2283277.

³² Zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 14 lutego 2017 r., II SA/Wa 1925/16, LEX nr 2239206.

³³ Zob. A. Piskorz-Ryń: Ustawa o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego. Komentarz, Wrocław 2017, s. 47. Wskazana Autorka podkreśla, że informacja sektora publicznego „obejmuje: 1) informację publiczną, 2) zasób bibliotek, archiwów i muzeów niebędący informacją publiczną, 3) inne informacje niebędące informacją publiczną ani zasobem bibliotek, archiwów czy muzeów”. Zob. tamże.

³⁴ Zob. P. Sitniewski: Ustawa o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego. Komentarz, Warszawa 2017, LEGALIS.

publiczne, podkreślić należy, że utwór (w tym utwór pracowniczy) nie traci swego charakteru prawnego jeśli powstał z wykorzystaniem informacji sektora publicznego (oczywiście zgodnie z przepisami prawa, zakładając zaistnienie przejawu działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalonego w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia), przy czym można w tej kwestii wyróżnić dwa odmienne warianty.

Po pierwsze utwór może powstać z wykorzystaniem informacji sektora publicznego (informacji publicznej), która sama stanowi utwór³⁵. W tej sytuacji utwór zasadniczo należałoby traktować jako utwór zależny, chyba że powstał on jedynie w wyniku inspiracji taką informacją sektora publicznego. Nie można przy tym jednak zapominać, że prawo do ponownego wykorzystywania podlega wielu ograniczeniom, w tym w zakresie informacji sektora publicznego, do których prawa autorskie i prawa pokrewne przysługują podmiotom innym niż podmioty zobowiązane (art. 6 ust. 4 pkt 3 u.p.w.).

Po drugie utwór może powstać z wykorzystaniem informacji sektora publicznego (informacji publicznej), która sama jednak nie stanowi utworu w rozumieniu prawa autorskiego. Przez pryzmat poruszanej problematyki ten wariant ma o wiele większe znaczenie praktyczne, czego potwierdzeniem jest choćby to, że zbiory, antologie, wybory, bazy danych spełniające cechy utworu są przedmiotem prawa autorskiego, nawet jeżeli zawierają niechronione materiały, o ile przyjęty w nich dobór, układ lub zestawienie ma twórczy charakter, bez uszczerbku dla praw do wykorzystanych utworów (art. 3 u.p.a.).

V. Ponowne wykorzystanie informacji sektora publicznego w celach komercyjnych, uzyskanych za pośrednictwem SI

W uzasadnieniu wyroku z dnia 26 czerwca 2013 r. Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że „prawo do ponownego wykorzystywania informacji to nie to samo co prawo do dostępu do informacji, bowiem celem dostępu do informacji publicznej jest kontrola życia publicznego, natomiast w przy-

³⁵ Kategorie utworu i informacji publicznej mogą wzajemnie się przenikać. Zdaniem T. Koellnera „znaczna część materiałów zamawianych u podmiotów zewnętrznych przez organy administracji publicznej nie podlega wyłączeniu spod ochrony prawnoautorskiej na podstawie art. 4 pr. aut. Przede wszystkim, kategoria dokumentów oraz materiałów urzędowych nie obejmuje wielu dokumentów o znaczeniu istotnym z perspektywy demokratycznej kontroli administracji publicznej — ekspertyz, opinii, dokumentów konsultacyjnych itd. Przeciwna interpretacja, choć przyjmowana często w orzecznictwie sądów administracyjnych, nie wydaje się uprawniona, między innymi z uwagi na ograniczenia wynikające z wiążących Polskę postanowień konwencji berneńskiej”. Zob. T. Koellner: *Prawo autorskie a dostęp do informacji publicznej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2012, z. 3, s. 754.

padku ponownego jej wykorzystywania jest to cel rynkowy i gospodarczy³⁶. W ocenie M. Maciejewskiego ponowne wykorzystywanie informacji sektora publicznego stanowi prawo o charakterze ekonomicznym, użytkowym³⁷. Zważywszy na przytoczone wyżej poglądy oraz treść art. 2 ust. 2 u.p.w. nie powinno budzić żadnych wątpliwości, że informacja sektora publicznego może zostać wykorzystana przez przedsiębiorcę w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, także w sytuacji gdy informację tę pozyskuje pracownik działający w imieniu i na rzecz tego przedsiębiorcy.

Problematiczne pozostaje natomiast to, czy pozyskanie informacji sektora publicznego celem ponownego jej wykorzystania może odbyć się za pośrednictwem algorytmu komputerowego stworzonego przez przedsiębiorcę (pracownika przedsiębiorcy). Z uwagi na wspomniany już art. 5 u.p.w. takie działanie wydaje się być dopuszczalne przynajmniej w zakresie tych informacji, które nie muszą być przekazane na wniosek (informacji sektora publicznego udostępnionych w systemie teleinformatycznym)³⁸. W literaturze podkreśla się bowiem, że tryb bezwnioskowy z istoty swojej jest trybem bezpłatnym, polegającym na udostępnianiu w domenie publicznej określonych informacji sektora publicznego, „i przy braku szczególnej kontroli zakresu i sposobu wykorzystywania danych tak udostępnionych, umożliwieniu każdemu bezwnioskowego, automatycznego pozyskiwania danych w celu ich ponownego wykorzystywania”³⁹. Tym samym należy przyjąć, że w obecnym stanie prawnym dopuszczalne jest ponowne wykorzystanie określonych informacji sektora publicznego w celach komercyjnych, uzyskanych za pośrednictwem SI.

Na marginesie głównych rozważań warto przy tym odnotować, że obecnie dostrzega się na poziomie europejskim istotność badań w obszarze samych algorytmów i ich zastosowania. Unia Europejska uruchomiła w marcu 2018

³⁶ Zob. wyrok z dnia 26 czerwca 2013 r. Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, I OSK 605/13, LEX nr 1604877.

³⁷ Zob. M. Maciejewski: Prawna regulacja prawa ponownego wykorzystywania. Zagadnienia szczegółowe [w:] Główne problemy prawa do informacji w świetle prawa i standardów międzynarodowych, europejskich i wybranych państw Unii Europejskiej, red. G. Sibiga, Warszawa 2013, s. 271.

³⁸ Jednocześnie należy pamiętać, że zgodnie z art. 14 ust. 2 u.p.w. „muzea państwowe, muzea samorządowe, biblioteki publiczne, biblioteki naukowe i archiwa mogą określać inne niż wymienione w ust. 1 warunki ponownego wykorzystywania ograniczające wykorzystywanie informacji sektora publicznego: 1) w działalności komercyjnej lub na określonych polach eksploatacji, jeżeli dotyczą zbiorów o charakterze martyrologicznym oraz zawierają godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej, a także herby, reprodukcje orderów, odznaczeń lub odznak honorowych, odznak lub odznak wojskowych bądź innych odznaczeń; 2) do działalności niekomercyjnej, jeżeli są powiązane z obiektami objętymi roszczeniami osób trzecich lub niebędącymi własnością podmiotu zobowiązanego”.

³⁹ Zob. P. Sitniewski: Ustawa o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego. Komentarz, Warszawa 2017, LEGALIS.

r. 16-miesięczny projekt (AlgoAware)⁴⁰, w ramach którego zostanie dokonana dokładna analiza roli algorytmów, w szczególności tego jak kształtują, filtrują lub personalizują informację, którą przetwarzają⁴¹.

VI. Podsumowanie

Wspomniany wcześniej komunikat Komisji Europejskiej z dnia 25 kwietnia 2018 r. został poprzedzony dokumentem „Stanowisko krajów Grupy Wyszehradzkiej na temat sztucznej inteligencji i maksymalizacji korzyści z niej płynących przed oficjalną publikacją komunikatu Komisji Europejskiej dotyczącego tej kwestii”⁴². Wyrażono tam zapatrywanie, iż „[S]ztuczna inteligencja stała się faktem i nie ma od niej odwrotu, chociaż trudno jest określić, kiedy nastąpi prawdziwy przełom, podobnie zresztą jak trudno jest oszacować wpływ SI na gospodarkę i społeczeństwo. Z tego powodu powinniśmy się zawnazę przygotować na ten moment, by być w stanie sprostać wszystkim wyzwaniom związanym z błyskawicznym rozwojem technologii, abyśmy mogli jak najlepiej wykorzystać dostępne możliwości i uniknąć potencjalnych zagrożeń w jak największym stopniu”⁴³.

Kwestie istotnie powiązane z SI, posiadające nieopisany jeszcze potencjał, lecz budzące także niepewności prawne wynikają w szczególności z rozwoju:

- 1) cyfryzacji przemysłu,
- 2) gospodarki opartej na danych (często otwartych),
- 3) nowych modeli biznesowych,
- 4) automatyzacji pracy, jak również wynikających stąd wyzwań w obszarze pomocy społecznej i opłacania składek na ubezpieczenia społeczne przez w pełni zautomatyzowane przedsiębiorstwa,
- 5) start-upów w dowolnych dziedzinach życia,
- 6) e-administracji,
- 7) produktów opartych na technologii SI.

⁴⁰ Zob. strona internetowa: <http://www.algoaware.eu>, stan na dzień 10 czerwca 2018 r.

⁴¹ Projektowi temu przyświecają trzy idee: zrozumienie roli algorytmów w platformach online, przy zwiększeniu świadomości publicznej i debaty w obszarze pojawiających się zagadnień; wskazanie i dookreślenie typów problemów i kwestii związanych z użyciem algorytmów, jak też ustanowienie bazy naukowej dla nich; zaprojektowanie, choćby prototypowych, rozwiązań tych problemów, w tym stworzenie polityk, rozwiązań technicznych jak też ram dla czynności podejmowanych w sektorze prywatnym. Odnośnie samego pojęcia informacji w ujęciu prawnym zob. M. Barański: Informacja w ujęciu prawnym przez pryzmat zagadnień terminologicznych, Katowice 2017.

⁴² Zob. Stanowisko krajów Grupy Wyszehradzkiej na temat sztucznej inteligencji i maksymalizacji korzyści z niej płynących przed oficjalną publikacją komunikatu Komisji Europejskiej dotyczącego tej kwestii strona internetowa: https://www.gov.pl/documents/31305/436699/V4_stanowisko_sztuczna+inteligencja.pdf/b9baeaab-3706-ec84-d88d-7d33a6c2bf25, stan na dzień 10 czerwca 2018 r.

⁴³ Zob. tamże.

Analiza mechanizmów rynkowych i prawnych pozwala zauważyć, że podstawą rozwoju SI są dane otwarte, które stanowić będą „krwiobieg” SI. W dokumencie krajów Grupy Wyszehradzkiej w tym obszarze zauważono, że „[R]ozwój technologii sztucznej inteligencji jest uzależniony od dostępu do informacji i danych zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego. Dlatego też inicjatywy mające na celu gromadzenie i udostępnianie danych mogą być korzystne, podobnie jak inicjatywy mające na celu zapewnienie dostępu do danych jednostkom badawczym oraz działom badań i rozwoju w przedsiębiorstwach, a także budowę zaufanych ekosystemów lub jednolitych wirtualnych hurtowni danych (ang. *data warehouse*) w celu opracowania technologii SI dla zainteresowanych uczestników w oparciu o architekturę otwartych danych. Oznacza to stworzenie sprawnych i uproszczonych programów gromadzenia danych i zarządzania nimi na potrzeby edukacji i badań, aby umożliwić rozwój technologii sztucznej inteligencji w wielu dziedzinach, między innymi w medycynie, finansach, biologii, w przemyśle energetycznym oraz chemicznym, w sektorze przemysłowym oraz publicznym, zachowując jednocześnie pełną zgodność z unijnymi przepisami w zakresie ochrony danych osobowych⁴⁴. Takie hurtownie danych mogą stanowić ogólnoeuropejskie inicjatywy w zakresie otwartych standardów, wzajemnego uznawania certyfikatów i przejrzystych zasad interoperacyjności. Spółki oraz przedsiębiorstwa mogłyby same udostępniać swoje dane i dzielić się nimi na zasadzie dobrowolności oraz z obopólną korzyścią w zaufanym otoczeniu”. W tym celu postuluje się wspieranie współpracy wszystkich podmiotów uczestniczących w powstaniu SI i produktów opartych na technologii SI, w tym europejskie przedsiębiorstwa, krajowe i międzynarodowe, organizacje rządowe i pozarządowe, osoby fizyczne i administrację publiczną. W kontekście publicznoprawnym warto zaznaczyć, że istotną uwagę przywiązuje się do wsparcia reformy administracji publicznej, między innymi w procesie podejmowania decyzji, przykładowo w przygotowaniu oceny skutków proponowanych regulacji.

Do czasu stworzenia silnej SI, w ramach poruszanej problematyki za wystarczające należy uznać obecne regulacje prawa autorskiego, które pozwalają ustalić podmiot prawa autorskiego w przypadku utworu powstałego w ramach stosunku pracy z jednoczesnym wykorzystaniem SI oraz informacji sektora publicznego (komputer nie może być obecnie uznany za podmiot praw autorskich). Tym niemniej niejednokrotnie ustalenie tegoż podmiotu uprawnionego może stanowić karkołomne zadanie, wymagające poczynienia wielu ustaleń faktycznych. W zależności od okoliczności pierwotnym podmiotem autorskich praw majątkowych do wskazanego wyżej utworu pracowniczego może

⁴⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, Dz. U. L 119 z 04.05.2016 r.

być albo pracownik albo pracodawca, a sam utwór może stanowić albo utwór pierwotny albo utwór zależny. Dodatkowo niejednokrotnie w okolicznościach danej sprawy może budzić wątpliwości sam fakt uznania utworu za utwór pracowniczy, skoro, jak zostało to wcześniej wykazane, pierwotnym podmiotem autorskich praw majątkowych do utworu powstałego z wykorzystaniem SI oraz informacji sektora publicznego może być np. programista – osoba trzecia, czy też podmiot zobowiązany do udostępniania lub przekazywania informacji sektora publicznego w celu ponownego ich wykorzystywania.

BIBLIOGRAFIA

- Barański M.: Informacja w ujęciu prawnym przez pryzmat zagadnień terminologicznych, Katowice 2017
- Boer A.: *Legal Theory, Sources of Law and the Semantic Web*, Amsterdam 2009
- Corkill D.D.: *Blackboard Systems, AI Expert* 1991, nr 6(9)
- Flasiński M.: *Introduction to Artificial Intelligence*, Switzerland 2016
- Franck E.: *Künstliche Intelligenz. Eine grundlagentheoretische Diskussion der Einsatzmöglichkeiten und Grenzen*, Tübingen 1991
- Gabbay D.M., Hogger C.J.: *J.A. Robinson, Handbook of Logic in Artificial Intelligence and Logic Programming*, Oxford 1995
- Jankowska M.: *Autor i prawo do autorstwa*, Warszawa 2011
- Jankowska M., Pawełczyk M., Kulawiak M.: *Legal personality and responsibility – a tale about how a robot does it alone in life [w:] AI: Law, Philosophy & Geoinformatics*, red. M. Jankowska, M. Pawełczyk, M. Kulawiak, Warszawa 2015
- Kot D.: *Podmiot prawa publicznego [w:] red. J. Barta, R. Markiewicz: Prawo autorskie a postęp techniczny*, Kraków 1999
- Koellner T.: *Prawo autorskie a dostęp do informacji publicznej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2012, z. 3
- Maciejewski M.: *Prawna regulacja prawa ponownego wykorzystywania. Zagadnienia szczegółowe [w:] red. G. Sibiga: Główne problemy prawa do informacji w świetle prawa i standardów międzynarodowych, europejskich i wybranych państw Unii Europejskiej*, Warszawa 2013
- Mańdziuk J.: *Sieci neuronowe typu Hopfielda, teoria i przykłady zastosowań*, Warszawa 2000
- Matusiak I.: *Gra komputerowa jako przedmiot prawa autorskiego*, Warszawa 2013
- Piskorz-Ryń A.: *Ustawa o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego. Komentarz*, Wrocław 2017
- Silverman A.E.: *Mind, Machine, and Metaphor. An Essay on Artificial Intelligence and Legal Reasoning*, Boulder Colorado 1993
- Sitniewski P.: *Ustawa o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego. Komentarz*, Warszawa 2017, LEGALIS
- Stelina J. [w:] red. A. Sobczyk: *Kodeks pracy. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2015
- Tadeusiewicz R.: *Sieci neuronowe*, Warszawa 1999
- Tong Ch., D. Sriram D. [w:] *Artificial Intelligence in Engineering Design Volume*, red. Ch. Tong, D. Sriram, San Diego 1992
- Żurada J., Barski M., Jędruch W.: *Sztuczne sieci neuronowe*, Warszawa 1996

Streszczenie

Przyczynkiem do napisania niniejszego artykułu było wygenerowanie w dniu 23 grudnia 2013 r. przez algorytm (o nazwie „Quakebot”) napisany w języku programowania przez dziennikarza „Los Angeles Times” Kena Schwencke’a informacji prasowej o trzęsieniu ziemi, które zostało zarejestrowane w tymże dniu pięć mil od Westwood (stan California, USA). Informacja ta została sporządzona w oparciu o komunikat USGS Earthquake Notification Service, zamieszczony na rządowej stronie internetowej. W artykule sformułowano pogląd, że osobisty charakter świadczenia pracy w ramach stosunku pracy nie wyklucza możliwości powstania utworu pracowniczego z wykorzystaniem AI (Artificial Intelligence). Ponadto stwierdzono, że utwór pracowniczny nie traci swego charakteru prawnego nawet jeśli powstał z wykorzystaniem informacji sektora publicznego, jak również, że dopuszczalne jest ponowne wykorzystanie informacji sektora publicznego w celach komercyjnych, uzyskanych za pośrednictwem AI (Artificial Intelligence).

Słowa kluczowe: utwór, pracownik, sztuczna inteligencja, informacja sektora publicznego .

A work created by an employee using artificial intelligence and public sector information

Summary

The reason for writing this article was the generation (by an algorithm called “Quakebot” written in programming language by the “Los Angeles Times” journalist, Ken Schwencke) of a press release about the earthquake that was registered five miles from Westwood (California, USA) on 23 December 2013. This information was prepared on the basis of the USGS Earthquake Notification Service message posted on the government website. The article formulates the view that the personal nature of employment does not exclude the possibility of creating a work with the use of artificial intelligence. In addition, it was found that the piece of work does not lose its legal character even if it was created with the use of public sector information, as well as that it is acceptable to re-use public sector information for commercial purposes, obtained through Artificial Intelligence.

Keywords: work, employee, Artificial Intelligence, public sector information.
